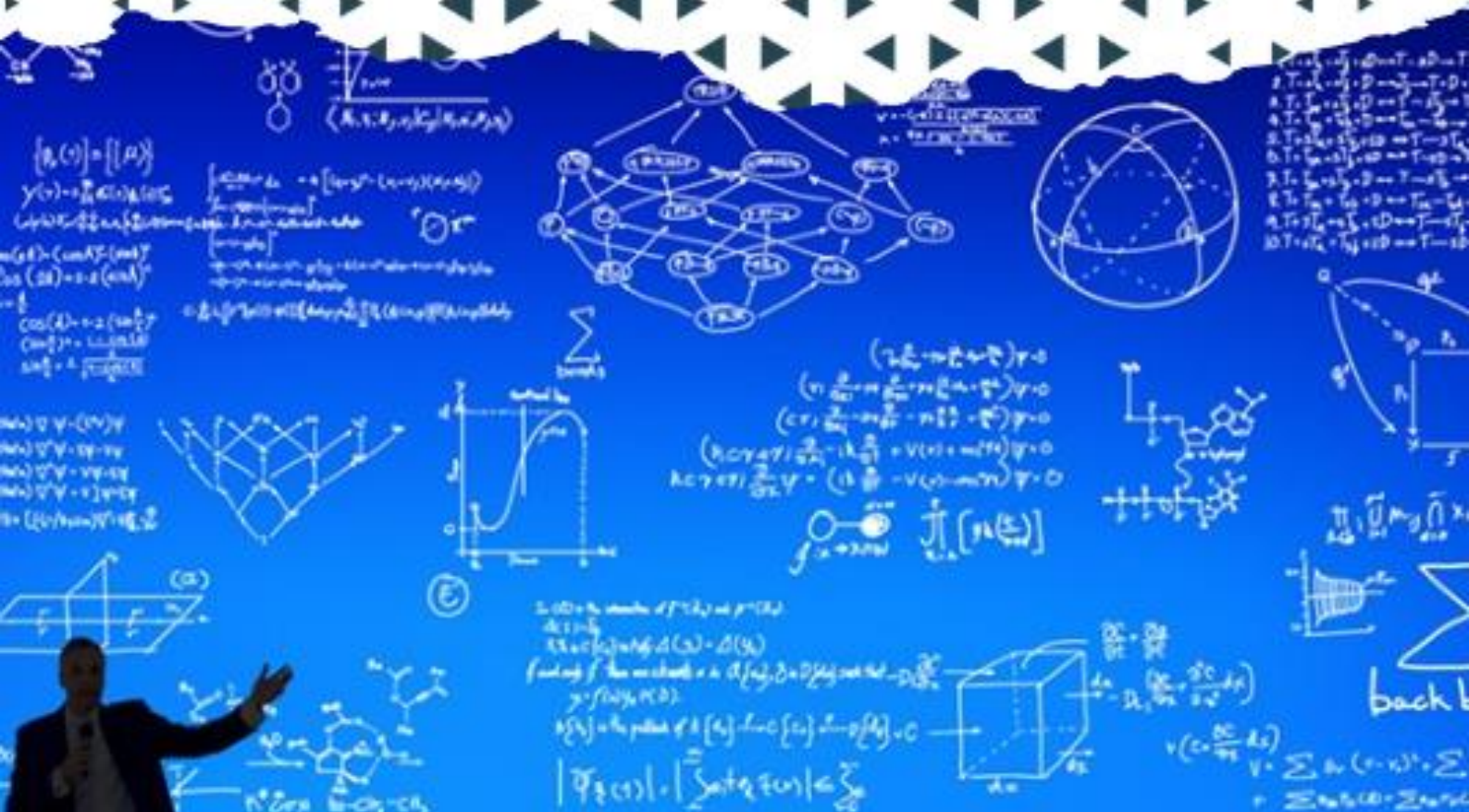

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

Google Scholar zenodo Open AIRE

+998335668868

<https://innoworld.net>

2026

«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLAR MARKAZI
«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2026-YIL № 4-SONLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI

ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

O'QUVCHILAR YOZMA NUTQINI O'STIRISHDA DIKTANT TURLARIDAN FOYDALANISHNING METODIK ASOSLARINING TARAQQIYOT STRATEGIYASIGA UZVIY BOG'LIQLIGI

Nazarova Dilnoza Eraliyevna

Nizomiy nomidagi O'ZMPU

Tarix kafedrası dotsenti, tarix fanları falsafa doktori (PhD)

Normatova Sadoqat Umid qizi

Nizomiy nomidagi O'zMPU Boshlang'ich ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim) magistranti

Annotasiya. Mazkur maqola o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishda diktant turlaridan foydalanishning metodik asoslarini yoritadi. O'zbekiston taraqqiyot strategiyasiga muvofiq, yozma nutqni shakllantirishda diktantlarning ahamiyati, ularning turli turlarining ta'lim sifatini oshirishdagi o'zni va samarali pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Yozma nutq, diktant, pedagogika, imlo savodxonligi, o'quvchilar, ta'lim strategiyasi, O'zbekiston taraqqiyoti, yozma fikr, ta'lim sifatini oshirish, mustaqil fikrlash, kreativ yondashuv, innovatsion metodlar, o'quv jarayoni, nutq kompetensiyasi, differensial yondashuv

Аннотация. Данная статья освещает методические основы использования различных типов диктантов в развитии письменной речи учащихся. В соответствии с Стратегией развития Узбекистана, рассматривается значимость диктантов для формирования письменной речи, их роль в повышении качества образования и эффективные педагогические подходы.

Ключевые слова: Письменная речь, диктант, педагогика, орфографическая грамотность, учащиеся, образовательная стратегия, развитие Узбекистана, письменное мышление, повышение качества образования, независимое мышление, креативный подход, инновационные методы, образовательный процесс, компетенция в речи, дифференцированный подход.

Abstract: This article highlights the methodological foundations of using different types of dictation to develop students' written speech. In accordance with Uzbekistan's development strategy, the article examines the importance of dictations in shaping written speech, their role in improving the quality of education, and effective pedagogical approaches.

Keywords: Written speech, dictation, pedagogy, spelling literacy, students, education strategy, development of Uzbekistan, written thinking, quality improvement in education, independent thinking, creative approach, innovative methods, educational process, speech competence, differentiated approach.

KIRISH. Hozirgi kunda O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi doirasida ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish, yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirish va ularning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish muhim ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, umumta'lim maktablarida

o'quvchilarning yozma nutqini shakllantirish va rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogikaning dolzarb muammolaridan biri sifatida qaralmoqda.

Yozma nutq o'quvchining fikrlash darajasi, savodxonligi hamda mustaqil fikr bayon etish qobiliyatini aks ettiruvchi muhim ko'rsatkichdir. Shu bois, ona tili darslarida yozma nutqni rivojlantirishga qaratilgan samarali metod va usullarni qo'llash alohida ahamiyat kasb etadi. Bu borada diktant turlaridan foydalanish o'quvchilarning imloviy savodxonligini oshirish, nutqini ravon va izchil shakllantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Shuningdek, taraqqiyot strategiyasida belgilangan vazifalar ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etishni talab etadi. Bu esa o'qituvchilardan an'anaviy metodlar bilan bir qatorda, diktantning turli shakllaridan maqsadga muvofiq foydalanishni taqozo etadi. Mazkur maqolada o'quvchilar yozma nutqini o'stirishda diktant turlaridan foydalanishning metodik asoslari hamda ularning ta'lim sifatini oshirishdagi o'rni yoritiladi.

ASOSIY QISM. Ta'lim tizimida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish masalasi bugungi kunda O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi bilan uzviy bog'liq holda ko'rib chiqilmoqda. Mazkur strategiyada yoshlarning savodxonligini oshirish, ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish hamda ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Shu nuqtayi nazardan, ona tili darslarida yozma nutqni o'stirishga xizmat qiluvchi metod va vositalardan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Yozma nutq – bu o'quvchining fikrini yozma shaklda mantiqiy, izchil va savodli bayon eta olish qobiliyatidir. Ushbu ko'nikma o'quvchilarda bosqichma-bosqich shakllanadi va bunda turli didaktik vositalar, xususan diktant turlarining o'rni beqiyosdir. Diktantlar o'quvchilarning imlo qoidalarini puxta o'zlashtirishiga, eshitish orqali matnni qabul qilish va uni to'g'ri yozishga o'rgatadi. Shu bilan birga, ular diqqat, xotira va tafakkur jarayonlarini ham rivojlantiradi.

Diktantlarning bir necha turlari mavjud bo'lib, ularning har biri ma'lum metodik maqsadga xizmat qiladi. Masalan, izohli diktant o'quvchilarga yozuv jarayonida imlo qoidalarini anglashga yordam beradi. Bunda o'qituvchi matnni o'qib berish jarayonida muhim imloviy jihatlarni izohlaydi va o'quvchilar shu asosda yozadilar. Bu usul o'quvchilarning ongli ravishda yozish ko'nikmasini shakllantiradi.

Yana bir muhim tur – erkin diktant hisoblanadi. Bu diktant turida o'quvchilar matn mazmunini tushungan holda uni mustaqil ravishda qayta ifodalaydilar. Natijada, ularning nafaqat yozma savodxonligi, balki ijodiy fikrlash qobiliyati ham rivojlanadi. Bu esa Pedagogika fanida muhim hisoblangan kompetensiyaviy yondashuv talablariga to'liq mos keladi.

Nazorat diktanti esa o'quvchilarning egallagan bilim va ko'nikmalarini aniqlashga xizmat qiladi. Ushbu diktant turi orqali o'qituvchi o'quvchilarning imlo savodxonligi darajasini baholaydi va mavjud kamchiliklarni aniqlaydi. Shu asosda keyingi darslarda individual yondashuvni amalga oshirish imkoniyati yuzaga keladi.

Ta'lim jarayonida diktant turlaridan samarali foydalanish uchun o'qituvchi bir qator metodik tamoyillarga amal qilishi zarur. Avvalo, diktant matnlari o'quvchilarning yosh xususiyatlariga va bilim darajasiga mos bo'lishi kerak. Bundan tashqari, matn mazmunan qiziqarli va tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lishi lozim. Bu esa o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol ishtirok etishga undaydi.

Shuningdek, diktantlarni o'tkazishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ham muhimdir. Masalan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali audio diktantlar tashkil etish mumkin. Bu usul o'quvchilarning eshitish orqali qabul qilish qobiliyatini yanada rivojlantiradi. Shu bilan birga, interaktiv metodlar asosida tashkil etilgan diktant mashg'ulotlari o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshiradi.

O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi da belgilangan vazifalardan biri – ta'lim jarayoniga innovatsion metodlarni keng joriy etishdir. Shu bois, diktant turlaridan foydalanishda ham yangicha yondashuvlarni qo'llash zarur. Masalan, kreativ diktantlar, guruhli diktantlar va o'yin elementlari asosida tashkil etilgan diktant mashg'ulotlari o'quvchilarning qiziqishini oshiradi hamda ularning bilimlarni samarali o'zlashtirishiga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, yozma nutqni rivojlantirish jarayonida o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Har bir o'quvchining o'ziga xos o'rganish sur'ati va qobiliyati mavjud bo'lib, diktantlar orqali bu jihatlarni aniqlash va rivojlantirish mumkin. Masalan, ayrim o'quvchilar eshitish orqali tez o'zlashtirsa, boshqalari yozish jarayonida ko'proq xatolarga yo'l qo'yishi mumkin. Shu sababli o'qituvchi differensial yondashuvni qo'llashi lozim.

Yozma nutqni rivojlantirishda muntazamlilik ham muhim omillardan biridir. Diktantlar faqat nazorat vositasi sifatida emas, balki o'rgatuvchi va rivojlantiruvchi vosita sifatida ham muntazam ravishda qo'llanilishi zarur. Bu esa o'quvchilarda yozma nutq ko'nikmalarining izchil shakllanishiga olib keladi.

Xulosa qilib aytganda, diktant turlaridan samarali foydalanish o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishda muhim metodik asos hisoblanadi. Ular orqali o'quvchilarning savodxonligi, tafakkuri va ijodiy qobiliyatlari rivojlanadi. Bu esa o'z navbatida, O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi da belgilangan maqsadlarga erishishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur maqolada o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishda diktant turlaridan foydalanishning metodik asoslari muhokama qilindi. O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida ta'lim sohasida erishilgan yutuqlar va amalga oshirilayotgan islohotlar, ayniqsa yosh avlodning savodxonligi va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar alohida ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, ona tili darslarida yozma nutqni rivojlantirishga qaratilgan metodlar, jumladan, diktant turlarining o'rni katta.

Diktantlarning turli shakllari o'quvchilarning yozma nutqini shakllantirish, imloviy savodxonligini oshirish va mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Izohli diktant o'quvchilarga imlo qoidalarini anglashga yordam berib, erkin diktant esa ularning ijodiy fikrlash va mustaqil

yozuv qobiliyatini rivojlantiradi. Nazorat diktanti esa o'quvchilarning bilim darajasini baholash imkonini yaratadi. Shuningdek, ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash, interaktiv yondashuvlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish diktant mashg'ulotlarining samaradorligini yanada oshiradi.

O'zbekiston taraqqiyot strategiyasining asosiy maqsadlaridan biri ta'limda sifatni yaxshilash bo'lib, bu esa o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirishda innovatsion metodlarni qo'llashni talab qiladi. Diktant turlari nafaqat o'quvchilarning imlo savodxonligini shakllantiradi, balki ularda o'z fikrlarini aniq, izchil va mantiqiy ravishda bayon etish qobiliyatini ham rivojlantiradi. Bunday yondashuvlar orqali o'quvchilar ta'lim jarayonida faollashadi va natijada ularning fikrlash darajasi yuqori bo'ladi.

Shu bilan birga, yozma nutqni rivojlantirishda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish ham zarur. Har bir o'quvchi turlicha o'rganadi va o'ziga xos yondashuvni talab qiladi. Shuning uchun, diktant turlarini qo'llashda o'qituvchilar differensial yondashuvni joriy etishi kerak. Bu esa o'quvchilarning har birining o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda, ularga yanada samarali ta'lim berishga imkon yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Azizxo'jayeva, N.N. (2006). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent. O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti.
2. European Commission. Erasmus+ Programme Guide. Brussels, 2024
3. Karimov S. Ta'lim tizimining modernizatsiyasi va xalqaro hamkorlik. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2022
4. OECD. Internationalisation of Higher Education: Trends and Challenges. Paris, 2023.
5. Qodirov, A. (2021). Ta'limda innovatsion metodlar va ularning samaradorligi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi.
6. Xo'jaev, I. (2019). O'quvchilar yozma nutqini rivojlantirish metodikasi. Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti.
7. Yuldashev, R. (2020). O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida ta'lim sohasining o'rni. Tashkent: O'zbekistonda ta'limni rivojlantirish jamiyati.
10. Shamsiyev, A., & Karimova, N. (2018). Pedagogik texnologiyalar va ularning o'quvchilarning yozma nutqiga ta'siri. Tashkent: Sharq nashriyoti.

